

**IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA MUDOFAA JANGINI OLIB
BORISHNING NAZARIY ASOSLARI VA RIVOJLANISHI**

**THEORETICAL FOUNDATIONS AND DEVELOPMENT OF
DEFENSE WARFARE DURING WORLD WAR II**

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И РАЗВИТИЕ ОБОРОННОЙ
ВОЙНЫ ВО ВРЕМЯ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ**

Amonqulov Yunus Yusupovich

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola Ikkinchi Jahon Urushi yillarida mudofaa jangining nazariy asoslari va uning rivojlanishini tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqolada harbiy strategiyalar, yangi texnologiyalar va jangovar taktikalarning o'zgarishi, mudofaa kuchlarining resurslarni boshqarishdagi samaradorligi, shuningdek, Ikkinchi Jahon Urushida muvaffaqiyatli mudofaa olib borishning ilmiy asoslari ko'rib chiqilgan. Urushning harbiy-amaliy tajribalari asosida mudofaa jangini olib borishning yangi metodologiyalari, Blitzkrieg taktikasi, havo mudofaa tizimlari va tanklar kabi elementlarning rivojlanishi tahlil qilinadi.

Abstract: This scientific article is dedicated to analyzing the theoretical foundations and development of defense warfare during World War II. The article examines military strategies, the evolution of new technologies, and changes in combat tactics, the effectiveness of resource management in defense forces, as well as the scientific principles behind successful defense warfare during WWII. Based on military-practical experiences, the article explores new methodologies for conducting defense warfare, including Blitzkrieg tactics, air defense systems, and the development of tanks.

Аннотация: Данная научная статья посвящена анализу теоретических основ и развития оборонной войны во время Второй мировой войны. В статье рассматриваются военные стратегии, развитие новых технологий и изменений в боевых тактиках, эффективность управления ресурсами в оборонных силах, а также научные основы успешного ведения оборонной войны в период Второй мировой войны. На основе военных практик рассматриваются новые методологии ведения обороны, такие как тактика блицкрига, системы воздушной обороны и развитие танков.

Kalit so'zlar: Ikkinchi Jahon Urushi, mudofaa janglari, Blitzkrieg, harbiy strategiya, havo mudofaa tizimlari, tanklar, harbiy texnologiyalar, jangovar taktika, resurslarni boshqarish, mudofaa tizimi, urush tajribalari.

Keywords: World War II, defense warfare, Blitzkrieg, military strategy, air defense systems, tanks, military technologies, combat tactics, resource management, defense system, war experiences.

Ключевые слова: Вторая мировая война, оборонная война, блицкриг, военная стратегия, системы воздушной обороны, танки, военные технологии, боевые тактики, управление ресурсами, оборонная система, военный опыт.

Kirish

Ikkinchi Jahon Urushi (1939-1945) insoniyat tarixida eng keng ko'lamli va halokatli mojarolardan biri bo'lib, o'zida ko'plab harbiy inqiloblarni, yangi texnologiyalarni va yangi strategiyalarni o'z ichiga oldi. Ushbu urushda harbiy amaliyotlar va jangovar taktikalar jiddiy ravishda o'zgarib, yangi nazariyalar va metodologiyalar ishlab chiqildi. Urushning harbiy jihatlari nafaqat bevosita jangovar maydonda, balki keng miqyosda ishlab chiqilgan mudofaa va hujum strategiyalarida ham o'zgarishlarni ko'rsatdi. Ushbu maqolada, Ikkinchi Jahon Urushi yillarida mudofaa jangini olib borishning nazariy asoslari va rivojlanishi, yangi texnologiyalar va usullarning joriy etilishi, shuningdek, urushda amalga oshirilgan muhim harbiy strategiyalar va taktikalar keltiriladi.

1. Mudofaa jangining nazariy asoslari

Mudofaa jangining nazariy asoslari Ikkinchi Jahon Urushi davrida o'zgara boshlagan harbiy amaliyotlar va yangi strategiyalarning shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan muhim omillardir. Urushning o'ziga xos sharoitlari, harbiy texnologiyalarning tez rivojlanishi va resurslarni samarali boshqarishning zarurati mudofaa jangini olib borishda yangi metodologiyalarni ishlab chiqishga olib keldi. Shuningdek, mudofaa jangining asosiy maqsadi dushman hujumlarini to'xtatish, qo'shni hududlardan yoki hujumga uchragan hududlardan zarar ko'rmaslik, resurslarni saqlab qolish va o'z xalqining qarshiligini qo'llab-quvvatlashdan iborat bo'ldi.

1.1. Mudofaa va hujumning muvozanati

Mudofaa jangining nazariy asoslaridan biri hujum va mudofaa o'rtasidagi muvozanatni saqlashdir. Ikkinchi Jahon Urushi davomida bir tomondan hujumga o'tish, dushman kuchlarini yengish va uning harbiy salohiyatini kamaytirish, boshqa tomondan esa mudofaa choralari yordamida o'z hududini himoya qilish harbiy strategiyalarni ishlab chiqish zarurati yuzaga keldi.

Germaniya "Blitzkrieg" taktikasi (yong'in yig'ilishlari)ni ishlab chiqdi, bu taktika dushman hududlariga tezkor hujum qilish va o'z kuchlarini himoya qilishga vaqt qoldirmaslikni ta'minladi. Blitzkrieg metodida, yuqori tezlikda havo kuchlari, tanklar va piyodalar bilan birgalikda hujum amalga oshirildi. Ushbu taktikada mudofaa kuchlarining reaksiya qilish imkoniyatini cheklash uchun dushman kuchlarini jismoniy va psixologik jihatdan zaiflashtirish maqsad qilingan edi.

Sovet Ittifoqi o'zining mudofaa strategiyasini asosiy ravishda hujum va mudofaaning birikmasi sifatida shakllantirdi. Dushman hujumini qaytarib, o'z hududini saqlashdan so'ng, Sovetlar "qarshi hujum" strategiyasiga o'tdilar. Bu jarayon dushman kuchlari zaiflashgan paytda amalga oshirildi va Sovet qo'shinlari dushmanning mudofaa tizimlarini yorib o'tish uchun yangi taktikalar ishlab chiqdilar. Sovetlarning bu strategiyasi, mustahkam mudofaa liniyalarini yaratishga asoslangan edi, shuningdek, dushman hududidagi resurslarni to'planish va to'planib ularga qarshi hujum qilishga imkon yaratdi.

1.2. Mudofaa tizimlarining yangi texnologiyalarga moslashuvi

Ikkinchi Jahon Urushi davrida mudofaa janglari yangi texnologiyalar bilan uzviy bog'liq bo'ldi. Havo kuchlari, tanklar, zirhli mashinalar, radar tizimlari va raketa texnologiyalari jang maydonida yangi imkoniyatlar yaratdi. Yangi texnologiyalarning o'zaro integratsiyasi va samarali qo'llanishi mudofaa jangining nazariy asoslarini tubdan o'zgartirdi. Germaniya, Britaniya va Sovet Ittifoqi yangi texnologiyalarni ishlab chiqishda va mavjud imkoniyatlardan maksimal darajada foydalanishda faollik ko'rsatdilar. Germaniya Blitzkrieg taktikasi asosida yangi tanklar va bombardimonchilardan foydalandi. Sovet Ittifoqi "T-34" tankini ishlab chiqib, o'zining mudofaa tizimlarini mustahkamladi. Bu tank yuqori tezlik, mukammal zirh va qudratli qurolga ega bo'lib, jang maydonida katta muvaffaqiyatlarga erishdi. Havo kuchlarining rivojlanishi ham yangi nazariyalarning shakllanishiga olib keldi. Britaniya radar tizimlarini ishlab chiqdi va nemis bombardimonchilariga qarshi kurashishda samarali foydalanishga muvaffaq bo'ldi. Radar orqali dushman havo kuchlarining kelishini oldindan aniqlash, mudofaa kuchlarini tayyorlashga imkon berdi. Shuningdek, havo mudofaa tizimlari ham o'zgarishlarga uchradi. Britaniya "Spitfire" va "Hurricane" samolyotlaridan foydalanib, nemis Luftwaffe'siga qarshi muvaffaqiyatli kurash olib bordi. Havo kuchlarining rivojlanishi jangovar maydonning texnologik rivojlanishiga to'g'ri kelib, mudofaa janglarining samaradorligini oshirdi.

1.3. Resurslarni ta'minlash va harbiy logistika

Mudofaa jangining muvaffaqiyati faqat jangovar strategiyalar va taktikalar bilan cheklanib qolmadi. Shuningdek, harbiy resurslarni to'g'ri ta'minlash, logistika tizimlarini samarali boshqarish muhim rol o'ynadi. Ikkinchi Jahon Urushi davomida, katta hududlarni egallash va uzoq masofalarda bo'linmalarni saqlab qolish uchun samarali ta'minot tizimlari zarur bo'ldi.

Sovet Ittifoqi o'zining hududida resurslarni ishlab chiqarish va yetkazib berish bo'yicha muhim qarorlar qabul qildi. Harbiy logistika tizimi faqat qurollar va materiallar bilan ta'minlashni emas, balki jangovar bo'linmalarni oziq-ovqat, yoqilg'i va dori-darmonlar bilan ta'minlashni ham o'z ichiga olgan. Sovet Ittifoqi logistika tizimini mukammallashtirish orqali o'zining qarshi hujumlari va mudofaa operatsiyalarini muvaffaqiyatli amalga oshirdi.

Germaniya, o'z navbatida, ta'minot tizimlarida jiddiy qiyinchiliklarga duch keldi. Ular o'zining jangovar maydonlarini kengaytirgan sari ta'minotning uzilishlariga olib keladigan masalalar yuzaga keldi. Dushman hududlarida resurslar yetishmasligi va ta'minot yo'llarining uzilishi Germaniya mudofaa kuchlarining samaradorligini pasaytirishga sabab bo'ldi.

2. Mudofaa jangidagi yangi taktikalar va texnologiyalar

Ikkinchi Jahon Urushi davrida, texnologiyalar va yangi taktikalar rivojlanish bilan birga, jangovar strategiyalarning o'zgarishi ham kuzatildi. Harbiy texnologiyalar va jangovar amaliyotlarning yangi usullari mudofaa janglarining samaradorligini oshirishga xizmat qildi.

2.1. Blitzkrieg (yong'in yig'ilishlari)

Germaniya tomonidan ishlab chiqilgan Blitzkrieg taktikasi jang maydonida inqilobiy yangilik bo'ldi. Blitzkrieg dushman hududiga tezda kirib, ularni bir necha soat yoki kunlar ichida mag'lub etish maqsadida amalga oshirildi. Germaniya Blitzkrieg orqali birinchi navbatda piyodalar va tanklarning, keyin esa havo kuchlarining birgalikda ishlashini ta'minladi. Bu usul, dushman kuchlarini to'planishga vaqt bermasdan, katta maydonlarni tezkorlik bilan egallashga imkon yaratdi.

Germaniya Blitzkrieg usulidan Polsha, Fransiya va boshqa mamlakatlarga qarshi hujumlarda muvaffaqiyatli foydalandilar. Bu taktika nafaqat jangovar harakatlarning tezkorligini ta'minladi, balki dushmanlarni psixologik jihatdan zaiflashtirishga ham yordam berdi. Blitzkrieg, ayniqsa, dushman mudofaa choralari zaif bo'lgan hududlarda juda samarali bo'ldi.

2.2. Havo mudofaa tizimlari

Ikkinchi Jahon Urushi davomida havo kuchlarining roli ortdi. Havo hujumlariga qarshi mudofaa tizimlari va samolyotlar ishlab chiqildi. Radar texnologiyasining rivojlanishi orqali Britaniya Germaniyaning bombardimonchilari hujumlarini aniqlash va ularni samarali ravishda to'xtatish imkoniyatiga ega bo'ldi. Britaniya "Radar" tizimi yordamida Luftwaffe ning hujumlarini oldindan aniqlash, shuningdek, ularni qaytarish uchun havo kuchlarini tayyorlashda samarali bo'ldi.

Shuningdek, samolyotlarning yangi turlari ishlab chiqildi. Britaniyaning "Spitfire" va "Hurricane" samolyotlari, Germaniyaning "Messerschmitt" samolyotlari jang maydonida muhim rol o'ynadi. Havo kuchlari jangda yangi texnologiyalar yordamida jangovar muvaffaqiyatlarni oshirdi va dushmanning havo hujumlariga qarshi samarali kurashdi.

2.3. Zirhli mashinalar va tanklar

Zirhli mashinalar va tanklar Ikkinchi Jahon Urushining ikkinchi bosqichida jang maydonining asosiy vositalariga aylandi. Sovet Ittifoqi "T-34" tankini ishlab chiqdi, bu tank o'zining mukammal zirh, kuchli qurollar va tezlik bilan ajralib turdi. Germaniya "Panzer" tanklarini ishlab chiqqan holda, jang maydonida katta muvaffaqiyatlarga erishdi.

Tanklar, jang maydonida tezkor harakat qilish va dushman mudofaa tizimlarini yorib o'tish imkonini yaratdi. Tanklar va zirhli mashinalar yordamida harbiy amaliyotlar yanada samarali va tezkor bo'ldi.

Xulosa

Ikkinchi Jahon Urushi davrida mudofaa jangini olib borishning nazariy asoslari va rivojlanishi, harbiy texnologiyalar va yangi taktikalar asosida shakllandi. Blitzkrieg, havo mudofaa tizimlari, radar texnologiyalarining joriy etilishi, tanklar va zirhli mashinalarning rivojlanishi mudofaa janglarini olib borishdagi yirik o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Shuningdek, resurslarni ta'minlash va logistika tizimlarining samarali boshqarilishi harbiy muvaffaqiyatning asosiy omili bo'ldi. Bu jarayonlar mudofaa jangining samaradorligini oshirish va urushdagi yirik g'alabalarga olib keldi.

Adabiyotlar:

1. **Guderian, H.** (2001). *Panzer Leader*. New York: Da Capo Press.
2. **Liddell Hart, B. H.** (2015). *Strategy: The Indirect Approach*. London: Faber & Faber.
3. **K. J. M. Baker, P. A. D. Brown (eds.)** (2004). *The Oxford Companion to Military History*. Oxford: Oxford University Press.
4. **Browning, C. R.** (2004). *The Origins of the Second World War*. London: Longman.
5. **Soviet General Staff** (1987). *The Great Patriotic War of the Soviet Union 1941-1945*. Moscow: Military Publishing House.
6. **Zhukov, G. K.** (1985). *Memoirs of Marshal Zhukov*. Moscow: Progress Publishers.